

Balatoni András

A rendkívüli helyzetben rendkívüli lépések

Ma már látjuk, hogy nem csak a COVID válság, hanem az azt követő helyreállítás is rendkívüli gazdasági körülményeket teremtett. Rendkívüli időkben a döntéshozók is piacgazdasági körülmények között régen látott intézkedésekhez nyúlnak. Ezek közé tartozik alapvető termékek árának maximálása is. Elemzésünk szerint az egyes alapvető élelmiszerekre kiterjedő hazai ármaximálás a február-április havi inflációt várhatóan 0,2-0,4 százalékponttal mérsékli.

A COVID válság és az azt követő helyreállítás rendkívüli helyzeteket teremtett a piacgazdaságok modern kori történelmében. Világszerte megfigyelhető jelenség volt, hogy a kínálat a járványügyi korlátozások miatt szűkült, egyes esetekben teljesen ellehetetlenült, miközben a megugró költségvetési hiányok és a jegybanki pénzteremtés segítette a kereslet gyors helyreállítását. Mindez a világgazdaság egyes részpiacain olyan egyensúlytalanságokat okozott, amihez hasonlót a múltban csak kivételes esetekben, a 70-es évek olajválságai vagy akár 40-es évek 2. világháborút követő helyreállítási időszakában láthattunk. A felborult egyensúly következtében pl. az energiahordozók ára rendkívüli mértékben megugrott (a gáz és az áram ára 6-8-szorosára nőtt a válság előtti szintjéhez képest), és ez fokozatosan begyűrűzik szinte minden termék és szolgáltatás árába. Az ENSZ által közétett FAO élelmiszerár-index, amely a hús, a tejtermékek, a gabona, az olajos növények és a cukor árváltozását méri, a valaha volt egyik legmagasabb értékét vette fel. A 2014 és 2016 közötti időszak átlagárához viszonyítva 34,2 százalékkal volt magasabb az index értéke novemberben, míg 33 százalékkal decemberben. Hasonló körülmények a múltban és a jelenben is rendkívüli kormányzati intézkedéseket váltottak ki számos országban. Tipikusan ilyen intézkedések az átmeneti árszabályozások.

Az élelmiszerek árának globális emelkedéséhez a gazdasági helyreálláson felül további tényezők is hozzájárultak. A kínai kereslet felfutása jelentős igényt támaszt a gabona iránt, aminek a világpiacon éves összehasonlításban átlagosan 40–50 százalékkal emelkedett az előző évben. A takarmányok legfontosabb alapanyagának emelkedése maga után vonta az állati és állati eredetű termékek drágulását is. 2021 második felében az egy évvel ezelőtti sinthez képest a vágóbaromfi ára közel 20 százalékkal, a tojás ára több, mint 10 százalékkal, a tej ára pedig mintegy 10 százalékkal emelkedett. Mivel ezen termékek feldolgozása rendkívül energiaigényes, ezért szintén folyamatosan emeli inflációjukat az energiahordozók árában megfigyelt robbanás. Az élelmiszerek áremelkedése jelentősen befolyásolja a családok által érzékelt és várt inflációt is. Az alacsonyabb jövedelemmel rendelkező családok ráadásul jövedelmük nagyobb arányát költik élelmiszerekre, így szociális szempontból is kedvezőtlen a folyamat hatása.

A helyzet egyedi jellegét felismerve olyan határozatot hozott a kormány, amire az elmúlt évtizedekben nem volt példa: 2022. február 1-től 3 hónapon keresztül a 2021. október 15-i szinten maximálják 7 alapvető élelmiszer árát. A döntés értelmében a kristálycukor, a búzafinomliszt, a napraforgó étolaj, a sertéscomb, a 2,8 százalékos UHT tej, a csirkemell és a csirke far-hát ára nem lehet magasabb az egyes boltokban, mint az adott boltban 2021. október 15-én fennálló árszint (vagy ennek hiányában a KSH által közzétett 2021. október havi átlagos árszint).

Az intézkedés által érintett tételek esetén az elmúlt időszakban a korábbi évek szezonálisát meghaladó mértékű áremelkedés volt megfigyelhető. A nemzetközi folyamatokat követő árdinamikák következtében a kristálycukor inflációja októberben közel 10 százalék volt, a csirkemell és a búzafinomliszt áremelkedése meghaladta a 10 százalékot, míg a napraforgó-étolaj inflációja 30 százalék felett alakult. A 2,8 százalékos UHT tejet októberben visszafogott, 3,1 százalékos infláció jellemezte, míg a sertéscomb ára közel 5 százalékkal alacsonyabban alakult az egy évvel korábbi szintnél. Az év utolsó hónapjaiban jelentős mértékű áremelkedést tapasztalhattunk az ármaximálás által érintett termékek esetében. A 2,8 százalékos UHT tej ára decemberben az előző hónaphoz képest közel 10 százalékkal emelkedett, a búzafinomliszt havi árdinamikája az utolsó negyedévben átlagosan 5,9 százalékon, míg a kristálycukor esetén ugyanez 2,9 százalékon alakult. Várakozásaink alapján előretekintve a korábbi évek átlagát érdemben meghaladó magasabb december havi árdinamika a következő hónapokban is fennmaradna, így az ármaximálás mérsékli a háztartások havi kiadásait.

Számításaink alapján a bejelentett intézkedések következtében a február-április havi infláció 0,2-0,4 százalékponttal alakulhat alacsonyabban. Az ármaximálás által érintett tételek súlya a fogyasztói kosárban 2 százalék közeli. Az előző hónapok áralakulása és piaci információk alapján azt feltételeztük, hogy a termékek ára a következő hónapokban tovább emelkedne, és áprilisban átlagosan több mint 10 százalékkal haladná meg az októberi szintet. Kiugróan nagy áremelkedés következne be a tej esetében. A potenciálisan emelkedő árhoz képest az intézkedés inflációcsökkentő hatása hónapról hónapra nő, a februári 0,2 százalékponttól áprilisig 0,4 százalékpontra. A három hónapos árrögzítés 2022-es éves inflációra gyakorolt hatás becslésünk szerint -0,1 százalékpont.

Fontos a lépés pszichológiai, várakozásokat befolyásoló hatása. A gyakran vásárolt termékek drágulásának megállítása kedvező hatást fejt ki az érzékelt és várt inflációra és ezen keresztül a lakossági bizalomra egyaránt.

1. táblázat: Az ármaximálás által érintett termékek inflációja

	Éves átlagos árváltozás 2021 (százalék)	Éves árváltozás 2021. december (százalék)	2021 október és december közötti árváltozás (százalék)
Sertéscomb	-5,9	-2,8	-0,7
Csirkemell	7,1	18,2	1,3
2,8%-os UHT tej	3,5	16,3	11,9
Napraforgó-étolaj	30,4	28,7	3,1
Búzafinomliszt	11,1	25,3	9,9
Kristálycukor	7,3	11,2	6,1
Súlyozott átlag	7,2	12,9	3,9
Inflációs hozzájárulás	0,1	0,2	0,1

Megjegyzés: A szabályozás által érintett csirke farháttra nézve és nem állnak rendelkezésünkre hasonló adatok.
Forrás: KSH

„Szerkesztett formában megjelent a Világgazdaság.hu oldalon 2022. január 24-én.”